

Υπό εξαφάνιση τά παραδοσιακά καρνάγια

της **Μαρίας Μπαλοδήμου**

Στις ζεστές μέρες του χειμώνα, λίγο μετά τις Γιορτές, αν κάποιος περπατούσε στο Παλαιό Λιμάνι των Σπετσών, δέν άκουγε παρά τό θόρυβο του σφυριού, τό ξύσιμο του ξύλου, παραγγέλματα εμπειρων καραβομαραγκών και σφυρίγματα, για νά περνά εύχαριστα ή ώρα της δουλειάς. Αύτά, ακόμη και πριν είκοσι χρόνια. Τότε, πού οί ταρσανάδες σφύζαν από δουλειά και παραγγελίες για ξύλινα παραδοσιακά σκάφη. Τά σπετσιώτικα καΐκια είχαν ήδη τραβηχτεί στον αϊγιαλό για τίς επισκευές και τήν ετήσια συντήρηση.

Ξεκινώ από τό νησί των Σπετσών για νά μιλήσω για τήν τέχνη του Αιγαιοπελαγίτη εμπειρικού ναυπηγού, αυτού του άξιου καραβομαραγκού πού είναι πλέον «είδος υπό εξαφάνιση». Έχω τήν τύχη νά γνωρίζω καλά τό νησί και κυρίως νά συμπάσχω με τούς Σπετσιώτες έκεινους, πού φέρουν ιστορία και παράδοση σάν ιερά κειμήλια και πού ή λαχτάρα τους είναι πώς θά τά παραδώσουν στις νεότερες γενιές.

Πρωτοπόρο νησί στην τέχνη της ναυπηγικής οί Σπέτσες, έγιναν τό δεύτερο μεγαλύτερο κέντρο της Ελλάδος μετά τή Σύρο. Κι αυτό γιατί οί εμπειρικοί καραβομαραγκοί της, είχαν τήν πρώτη ύλη από τά πεύκα του νησιού και της Σπετσοπούλας. Γνώριζαν λοιπόν οί Σπετσιώτες, πότε νά κόψουν τό ξύλο, πώς νά τό δουλέψουν, αλλά και τί ανάγκες έχουν τά καράβια τους, αφού οί ίδιοι τά ταξίδευαν. Τό καλοκαίρι τά πληρώματα ξανοίγονταν στίς θάλασσες και τό χειμώνα έπέστρεφαν για νά κάνουν βελτιώσεις. Καινοτομίες στά ξάρτια και στά πανιά γίνονταν από τούς ναύτες πού ήταν και επιτήδειοι τεχνίτες. Έξάλλου, τά μεγάλα όνόματα της ναυτοσύνης πού δόξασαν τίς Σπέτσες πριν και μετά τήν επανάσταση του 1821 (Μέξηδης, Άνάργυροι, Μπουμπουλαίοι, Μποτασαίοι, Κούτσηδες κ.ά.) ήταν καραβοκύρηδες πού είχαν έμπορικούς οίκους, ταρσανάδες και αποθήκες μαζί. Ήταν οί ίδιοι πού κατασκεύασαν γρήγορα πλοία και τά άρμάτωσαν για τούς πειρατές και τήν Έπανάσταση.

Σύμφωνα με τόν πίνακα ναυπηγήσεως της Ελλάδος, από τό 1843 έως τό 1858, «κατασκευάστηκαν στίς Σπέτσες 643 σκάφη, εκ των όποιων 225 βρίκια και 356 τρεχαντήρια για νά αντικατασταθούν όσα χάθηκαν στον Άγώνα ή δόθηκαν στον Έθνικό Στόλο».

Άκόμη κι όταν τά πανιά παραμερίστηκαν από τίς πετρελαιομηχανές, οί Σπετσιώτες ξυλοναυπηγοί, εφήρμοσαν τίς νέες τεχνικές. Τό 1991, στο ναυπηγείο του Δ. Μπούφη, κατασκευάζεται ξύλινο σκάφος 25 μ. μήκους και 6 μέτρων πλάτους με δύο πετρελαιομηχανές, πού αναπτύσσει ταχύτητα 16 κόμβων και μεταφέρει 200 επιβάτες.

Παράλειψη θά ήταν νά μίν αναφέρουμε τόν Μαστρο-Βασίλη Δελημήτρο πού τό 1984, σέ συνεργασία με τόν

αρχαιολόγο Tim Severin, ναυπήγησε για λογαριασμό του National Geographic τήν ιστορική «Άργώ» πού αναβίωσε τό ταξίδι στην Κολχίδα.

Τί κάνουν σήμερα για τήν τέχνη τους οί Δελημήτρος, Σκλιάς, Κορακίης, Μπούφης, Κομπόγιωργας; Σέ ποιόν ταρσανά νά διδάξουν αυτά πού ξέρουν; Από τούς δεκάδες των Σπετσών, τρεις απέμειναν για ναυπήγηση και τρεις για επισκευές. Οί παραγγελίες σπανίζουν και οί ταρσανάδες κλείνουν ό ένας μετά τόν άλλο.

Η ξυλοναυπηγική τέχνη θά χαθεί αν ή Πολιτεία και οί ιδιώτες δέν ευαισθητοποιηθούν. Οί σύγχρονοι νόμοι εξισώνουν τά παραδοσιακά καρνάγια με τούς καταπατητές του αϊγιαλού.

Τό Ύπουργείο Έμπορικής Ναυτιλίας καταργήθηκε και ό φτωχός καραβομαραγκός δέν μπορεί εύκολα νά καταφύγει στή Δικαιοσύνη για νά αποδείξει ότι τό σύννομο μάχεται πολλές φορές ό,τι είναι δίκαιο και λογικό.

Σήμερα, τά μεγάλα ναυπηγεία της Κοιλιάδας και του Περάματος, έχουν πιά βιομηχανοποιηθεί. Τά σκαριά δέν γίνονται με τό χέρι, τό μάτι και τό μεράκι του παραδοσιακού ξυλοναυπηγού. Η Σύρος, ακολουθεί. Στην Ύδρα, δέν έμεινε ούτε ένας ταρσανάς για ναυπήγηση, παρά μόνο ένας για μικροεπισκευές στή θέση Μανδράκι. Στή Σάμο, υπάρχει ένα ναυπηγείο στον Άγιο Ίσιδώρο κι ένας επισκευαστικός ταρσανάς στο Πυθαγόρειο.

Φωτεινή εξαίρεση ή Χίος, όπου ή ιδιωτική πρωτοβουλία μās δίνει τό παράδειγμα νά αντιδράσουμε στο χαμό της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Τό Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος», Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης, ξεκίνησε από τόν περασμένο Οκτώβριο ένα κύκλο πρακτικής εξάσκησης για μαθητές των τελευταίων τάξεων του Δημοτικού σχολείου και του Γυμνασίου, με τίτλο: «Αιγαιοπελαγίτικο καραβοσκάρωμα».

Τό πρόγραμμα έκπονει ό Χιώτης καραβομαραγκός Δ. Μωράκης στο δικό του εργαστήριο, τό μοναδικό πού απέμεινε στο νησί. Η άγωνία του ν' αφήσει τίς γνώσεις του παρακαταθήκη στους νέους, βρήκε ανταπόκριση από τό ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» πού προσφέρει δωρεάν, σέ μαθητές τή δυνατότητα νά συμπληρώσουν τίς γνώσεις τους και τήν εμπειρία τους για τή θάλασσα, και με άλλα προγράμματα όπως τό «Θαλασσοπορία».

Με τό βλέμμα στραμμένο στή Χίο, περιμένουμε τήν θετική ανταπόκριση και έκβαση των προγραμμάτων αυτών, με τήν έλπίδα τό παράδειγμά τους νά ακολουθήσουν κι άλλα νησιά κι άλλες ναυτικές κοινωνίες κι άλλα Ίδρύματα.

Όσο υπάρχει ακόμη οί άνθρωποι πού από πάππου προς πάππου, μορσούν νά μεταδώσουν τή γνώση της έλληνικής ναυτοσύνης, τό Αίγαίο θ' άνήκει πρωτίστως στα έλληνικά «Ξύλινα Τείχη».